

způsobem došlo k „omlazení“ celé autonomistické politiky, která dosud — za okolností pro ni velmi příznivých — nezískala žádného většího úspěchu. V Rázusově straně národní došlo k otevřenému rozlomu, když někteří mladí nespokojenci s martinským vedením a duchem strany začli vydávat v Bratislavě svůj vlastní list „Slovenské národní noviny“. Výkonný výbor strany zbavil odbojníky funkcí ve straně, vyslovil obvinění, že peněžité prostředky na vydávání nového listu pochází z kruhů nepřátelských autonomistické politice a zároveň rozhodl, že v parlamentních volbách bude slovenská národní strana postupovat opět společně s Hlinkovou stranou ľudovou. Spor ve straně trvá — předseda strany posl. Rázus balancuje mezi oběma skupinami. — Maďarské opoziční strany agitují velmi horlivě, přičemž předseda maď. krest. sociálů Esterházy střídá vůdcovskou funkci s odpykáváním si přečinů proti zákonu na ochranu republiky ve vězení. K účelům své volební agitace zneužily maďarské opoziční strany i oslav Rákocziho, které se konaly za naprostého nezájmu slovenské veřejnosti. — Na Podkarpatské Rusi možno pozorovat spíše zvýšený zájem československých politických stran o získání místního voličstva, než živější agitaci stran domácích. Kurtyakov autonomní zemědělský svaz má předvolební agitaci ztíženou obavami, aby jeho otevřeně protistátní činnost nebyla konečně odměněna zastavením a rozpuštěním. Poukazuje se zejména, že bohaté finanční zdroje této strany jsou napájeny ze zahraničí.

Předseda slovenské ľudové strany Andrej Hlinka odmítl opětovně polské nároky na Slovensko a doufejme, že zakřikl tak i nekritické polonofily ve své vlastní straně. V. G.

P. S. V posledním přehledu vnitřní politiky bylo omylem uvedeno jméno posl. Netolického v souvislosti s odchodem posl. Slavíčka z čl. strany socialistické. Omyl je patrný z celého textu.

B. ZAHRANIČNÍ.

Obecná branná povinnost v Německu. — Anglická výzkumná cesta po Evropě. — Porážka Venizelova. — Maďarské volby. — Belgická krise.

Německá vláda překvapila svět 16. března prostým oznámením, že zavádí znovu obecnou brannou povinnost, a že příští německá armáda bude mít 36 divisí ve 12 armádních sborech. Počet mužstva pod prapory, množství a kvalita výzbroje této armádě příslušné, nebyly ještě uvedeny. Fakt sám postačil však, aby způsobil v celém politickém světě ohromení. Bylo sice známo již po léta, že Německo tajně zbrojí, nezachovávalo vlastně nikdy přesně předpisů mírové smlouvy, obcházelo a sabotovalo je všemožně už za režimu republikánského. Od nastoupení Hitlerova a zejména pak od jeho odchodu z konference odzbrojovací i Společnosti národů nabylo německé zbrojení docela veřejného a znepokojivého rázu. Nedalo se prostě již utajit a všechny státy okolní vzaly tuto věc také na vědomost a přizpůsobily se novému stavu stavem svého vlastního zbrojení. Dojem, vyvolaný prohlášením vlády Hitlerovy, nemohl tedy býti způsoben odhalením nějaké nové skutečnosti o německém zbrojení. Byl způsoben tím, že Německo zde po první bezohledně a daleko viditelným gestem trhalo smlouvu versailleskou, prohlašujíc ostentativně, že se necítí již vázáno její pátou částí, ačkoliv, nebo patrně právě proto, že druhá smluvní strana mu již nabízela odstranění této části řádným jednáním a její nahrazení novou, obecnou úmluvou o omezeném zbrojení všech států. Bylo patrné, že Německo jednak cítí se již dosti silné,

aby mohlo vzdorovat vítězům poslední války, a dále, že nechce už nic dát na kompenzaci za uvolnění z pout páté části smlouvy mírové, nýbrž chce si ponechat úplně volnou ruku. — Již z odpovědi na nabídku, formulovanou v anglo-britském prohlášení ze dne 3. února, naznačila vláda Hitlerova docela zřetelně, že nemíní vstupovat do bezpečnostního systému, který byl vypracován ještě z iniciativy Barthouovy, do paktu východního, ani do paktu střeoevropského, který byl koncipován na schůzi Mussoliniho s Lavalem. Nyní dostalo se Evropě resolutního potvrzení tohoto stanoviska. — Vznikala otázka, jak budou kompaciscenti mírové smlouvy versailleské reagovat na tuto provokaci. Věc byla tím vážnější, že k oznámení došlo těsně před stanoveným datem příjezdu anglických ministrů do Berlína k poradě o příští konferenci, na níž mělo dojít k nové úpravě. Toto datum (25. března) bylo ostatně stanoveno již po druhé, když původní, vyhlédnuté na počátek března, musilo býti odloženo, ježto kancléř Hitler ohlásil právě tak náhle jako tentokrát v Londýně, že onemocněl a nemůže britského ministra zahraničních věcí přijmouti. Již tento poněkud neobvyklý postup v diplomatickém jednání vyvolal v Evropě značný rozruch a třebaže nebylo lze popřít určitou indisposici, která u kancléře vznikla následkem jeho vystoupení při oslavě návratu Sárska, nikdo nepochyboval, že jde v pravdě o nemoc politickou, o projev špatného rozmaru Německa nad situací, která se projevila uveřejněním tak. zv. anglické „Bílé knihy“. Zde totiž otiskovala vláda MacDonald-Baldwinova důvodovou zprávu pro svou osnovu, předkládanou právě parlamentu, o zvýšených nákladech na zbrojení, zejména o značném rozmnožení letectva. Nebylo to nic nového, ježto již na podzim byla provedena veliká diskuse v dolní sněmovně o otázce zbrojení a odzbrojení, v níž vicepremier Baldwin promluvil docela otevřeně o stavu německého zbrojení a dokázal, že Anglie potřebuje dohonit nynější stav světové a zejména také už německé výzbroje, poněvadž není nejmenší vyhlídky, že by se mohl ještě snížit. Právě z této realistické úvahy zrodila se pak ochota západních velmocí zrušit nepraktikovatelnou již pátou část mírové smlouvy versailleské a nahradit ji něčím novým. Německo vzalo si však nyní záminku z této známé skutečnosti zvýšeného anglického zbrojení, aby provedlo silný afront proti západním velmocem, zejména když pak také Francie následovala se zvýšením své vojenské služby na dvě léta, aby doplnila prořídlé řady svých branců vzhledem k nástupu slabých válečných ročníků. — Tato nezbytná opatření minimálního rozsahu na západě poskytla Hitlerovi záminku, aby vynesl svůj velký trumf obecné branné povinnosti. Osnova sama byla již dávno připravena, ježto říšská obrana nepovažovala žádný jiný systém za uspokojivý, šlo právě jen o příležitost. Evropská veřejnost usuzovala nyní jednomyslně, že z anglo-německých porad, na nichž Německu původně nesmírně záleželo, definitivně sejde, a že se vytvoří jednotná fronta mírumilovných národů na zabránění válce, hrozící útokem Německa. Anglická vláda rozhodla však jinak. Vycházela ze stanoviska, že při návštěvě jejích delegátů v Berlíně nemá jíti o žádné sbratřování s Německem, nýbrž o vyšetření konkrétních podmínek kompromisu, na němž by se dala zbudovat právě ta příští evropská úprava, na níž se stejně pomýšlelo před Hitlerovým bouchnutím do stolu. Angličani nedají se vyrušovat ze sledování své práce pro mír, na nějž nazírají pod zorným úhlem velmi věcným. Následkem toho bylo pak stanoveno v diplomatických poradách všech tří západních kabinetů (Paříž, Londýn, Řím), že Angličani provedou svoji anketu po celé Evropě zcela podle plánu. Nejprve zastaví se sir John Simon s lordem Edenem v Berlíně, na-

čež mladší člen podnikne další velkou výpravu do Moskvy a na zpáteční cestě zastaví se ve Varšavě a v Praze. Teprve až bude míti londýnský kabinet všechna data z tohoto sondování politických názorů a snah pohromadě, bude moci utvořit si vlastní spolehlivý úsudek a konfrontovat jej s úsudkem ostatních vlád bývalé dohody na konferenci, která bude svolána do Stresy v severní Itálii. Této konference se zúčastní i chef vlády italské Mussolini.

Sir John Simon nebyl oduševněn zvláštním optimismem při nastupování cesty do Berlína, ale domníval se, že německá diplomacie přičiní se, jak by bylo právě v jejím zájmu, co nejvíce, aby potom, když Evropa byla již postavena před řadu hotových událostí, vyšla v podrobnostech a v bezprostředních otázkách anglickému stanovisku co nejvíce vstříc. Na základě toho bude pak možno předložiti konferenci ve Strese přijatelné návrhy, které nás převedou přes nejtěžší krizi. Hitler připravil však právě v tom anglickým státníkům nejhorší zklamání. V jeho povaze není diplomatisování, ono stresemannovské „finassieren“, které Německu tolik prospělo v periodě locarnské. Hitler promluvil s Angličany zcela otevřeně o svých konečných cílech, domnívaje se, že jsou to jen přirozená práva velkého německého národa. Ačkoli rozmluvy dály se jen v omezeném kruhu povolaných osobností, proniklo o nich přece jen tolik do veřejnosti hned v prvních dnech, že atmosféra jednání se tím více zakalila. V jednom velikém londýnském deníku objevila se dokonce zpráva, že Hitler požadoval i změnu československé hranice tak, aby tři a půl milionu Němců, zde bydlících, bylo připojeno k říši. Třebaže tato zpráva byla v zápětí dementována, charakterisuje přece jen výstižně dojem, jakým představy a požadavky Hitlerovy na Angličany působily. Německo zřejmě nesplnilo očekávání, které bylo dosti rozšířeno i v kruzích mu nepřátelských, že se pokusí získati Anglii za každou cenu a zejména tedy za cenu umírněnosti ve zbrojení a ochoty vrátit se do Společnosti národů a ke kolektivnímu systému bezpečnosti. Ukázalo se, že Německo trvá na své nové metodě pouze bilaterálních úmluv, která mu ponechává volné ruce a možnost využívatí jednoho proti druhému, vyřizovatí jednoho po druhém. Hitler při tom neváhal Angličanům vysvětliti zvláštní způsob svého nazírání na národní poslání Německa a své konečné cíle sjednocení všech Němců v jednom státě. Zejména pak netajil se svou přímo živelnou nenávistí k sovětům, s nimiž nechce, jak patrně, žíti v míru. Angličani musili přes největší opatrnost a přes to, že nechtějí vzdávati se naděje a tudíž bořit všechny mosty, přiznat světu i vlastnímu veřejnému mínění, že mezi jejich stanoviskem a německým jsou veliké rozpory, a že ty cíle, které Hitler ohlásil, nedají se dosáhnouti než „samostatnou zahraniční politikou“, což je jen jakýsi eufemismus za slovo odstrašující: válka. — Je přirozeno, že s tím větším napjetím sledovala se pak po takovémto negativním výsledku zájezdu berlínského anglická cesta do Moskvy, kterou ovšem již vykonal jen lord Eden sám. Zde ukázala se atmosféra přímo opačná. Rusové nepřekypovali jen osobní zdvořilostí vůči Angličanům a neprozrazovali jen snahu získati je na svou stranu jako činili Němci, nýbrž dali skutečně také něco konkrétního do základu společné politiky. Angličtí zástupci mohli zde shledat názory a plány konformní se svou vlastní snahou o zabezpečení míru, a to nejen v Evropě, nýbrž i na dalekém východě, a mohli dospět i ku značnému vyjasnění v přímém vzájemném poměru rusko-anglickém. Ujišťuje se, že hlavní a trvalá hodnota anglického zájezdu spočívá v tom, že lordu Edenovi a jeho průvodcům se podařilo rozptýliti

definitivně jakékoli podezření Moskvy, že by Anglie nyní nebo kdy jindy mohla schvalovat nebo přímo podporovat jakoukoli útočnou politiku proti sovětům, ať se strany německé nebo japonské. Poměr anglo-ruský bude nyní rozhodně postaven na jiný základ. Pokud jde speciálně o plán východního paktu, zůstalo, aspoň podle oficiální zprávy o výsledku rozhovorů, jen při tom, že sověty ujistily znovu svou dobrou vůli ke spolupráci i s Němci a s Poláky, a prohlásily východní pakt za jim přístupný a za úplný jen za účasti Německa a Polska. Při tom však zřejmě prosvítá, že sověty nechtějí činit tento pakt závislým na účasti Německa a Polska. Jestli tyto státy se samy vyloučí, nezbude než sjednati jej bez nich a po případě proti nim. Lord Eden se po této stránce rozhodně ještě nevyjádřil, nechtěje předbíhati usnesení své vlády. — O možné kompromisní úpravě východního paktu v tom směru, aby byl překonán odpor Německa a Polska proti původnímu návrhu, jednalo se pak podrobně na další stanici Edenovy cesty, ve Varšavě. Úřední zpráva i zde zůstává při neurčitostech a jiné zprávy si odporují o tom, co vlastně Poláci zamýšlejí učinit. Přes to zdá se, že Polsko by neodmítlo přistoupiti k zeslabenému zárukovému paktu, který by se omezoval jen negativně na závazek nepodporovati útočníka. Rozhodně setrvává na odporu proti automatickému vojenskému paktu o vzájemné pomoci, který by mu přiváděl do země v případě války buď Němce nebo bolševiky. Polsko se obává, že by pak tyto přátele už ze země nedostalo. Lord Eden nemohl ani zde učinit nic jiného, nežli vzíti polské stanovisko na vědomost a vyslovit přání po další těsné spolupráci za účelem uplatnění oněch možností, které snad z rozhovorů pronikly. — Praha byla poslední zastávkou Edenovou, jen k vůli rozmluvě s ministrem Benešem jako předním ženevským pracovníkem na paktech bezpečnostních a odzbrojovacích. Zde není naprosto třeba překonávati nějaké překážky, Československo je známým přívržencem myšlenky kolektivní součinnosti a jeho rada může býti kdykoli zhodnocena aktivně pro kterýkoli plán, vyhovující zásadnímu cíli míru. Nyní záleží na tom, jak ministerská rada v Londýně utřídí, a jaké výsledky odvodí, z těch informací, které jí oba delegáti podají. Není pochyby, že na konferenci ve Strese bude rozhodující stanovisko Anglie v otázce záruk. Bezpečnost míru závisí nyní tím zřejměji na tom, odhodlá-li se Anglie upustiti definitivně od své izolace a přijmouti závazky pro celou pevninu. Je patrné, že řekla-li už jednou „a“ v Locarnu, musí říci i „b“ nyní, kdy jde o další locarnské systémy ve střední a východní Evropě. Všechny evropské státy dají pochopitelně přednost universální mírové soustavě před užší soustavou alianční, jde však o to, aby obecná soustava nezůstala jen při povšechnostech, které zde již máme v Úmluvě Společnosti národů a v Kelloggově paktu, nýbrž aby byla tak spolehlivá, jako jsou už smlouvy zajišťující západ. Anglie učinila krok ve správném směru, když přistoupila k závazku konsultace ve věci nezávislosti Rakouska. Nyní jde o to, aby se aspoň stejně angažovala i v otázkách míru na evropském východě. Společnost národů poskytuje ve svém článku 15. a 16. výtečné nástroje ke vzájemné pomoci, je třeba jen jich použití. Anglie až dosud zdráhala se užívati jich pro kterýkoli případ ohrožení míru, omezovala se jen na bezprostřední sféru svých zájmů. I nedávno ještě, když místopředseda národní vlády Baldwin mluvil o britské hranici na Rýně prohlásil tím vlastně znovu, že anglický zájem o mír na pevnině končí na tomto velkém západoevropském toku. Návrhy, které již dříve přinášeli francouzští státníci, zejména Briand a Herriot na zřetelnější a závaž-

nější utváření bezpečnostních a sankčních článků Společnosti národů, zejména pokud jde o definici útočníka, narážely vždycky na kategorické „ne“ anglického veřejného mínění. Vypělo nyní toto veřejné mínění do té míry, aby přestalo býti překážkou takového důkladnějšího angažování se anglické vlády pro mír v Evropě vůbec a tím pro ideál Společnosti národů? Na zodpovědění této otázky závisí konečný výsledek cest anglických státníků a nynějšího pokusu o mezinárodní dorozumění, pokusu, který opravdu zdá se býti poslední.

Ke konci března byla pozornost evropské veřejnosti náhle stržena k vládní krizi malé země, Belgie, jejíž význam však, při její poloze a při jejím postavení mezi hlavními mocnostmi a tendencemi západní Evropy, přerůstá daleko její rozměry. Vláda Theuniso va, opírající se o koalici liberálů s katolíky, ohlásila náhle demisi, bezprostředně po zájezdu její delegace k poradám s vládou francouzskou v Paříži. Důvodem této náhle vypuknuvší krise byla neschopnost kabinetu udržeti nadále politiku pevné měny, která byla provázena těžkou hospodářskou krizí státu, odkázaného na vývoz průmyslových výrobků, při němž se setkává především s konkurencí zemí, které se od zlatého standardu odpoutaly. Byl to zejména nový pokles anglické libry, který donutil belgickou vládu postavit si příkře alternativu: buď těsné spojení států zlatého bloku, což prakticky znamenalo otevření francouzského trhu belgické práci, nebo vystoupení ze zlatého bloku. Poněvadž Francie musila belgickým státníkům odeprítí otevření hranic, nezbylo Belgičanům, než nastoupiti novou dráhu, která se jeví arci experimentem, v belgických poměrech odvážnějším než tomu bylo jinde. Tuto politiku nemohl ovšem prováděti kabinet Theunisův a proto odstoupil. Na jeho místo přišel docela nový politik a hospodář, dosavadní vicepresident Národní banky van Zeeland. Sestavil svou vládu rovněž většinou z mladých lidí s novými myšlenkami, mezi nimiž vyniká zejména profil známého socialistického teoretika de Mana. Při tom je však v novém kabinetu trojice starých státníků, Hymans, Vandervelde, Poulet, která mu zajišťuje autoritu u všech tří velkých belgických stran, liberálů, sociálních demokratů a katolíků. Nový kabinet provedl ihned devalvaci belgy o celých 28 procent, při čemž si ponechává ještě možnost dalších úprav. Nyní záleží na tom, aby se mu podařilo udržeti v zemi ten klik a kázeň, které osvědčili v podobných případech Angličani i Čechoslováci. Někteří znalci prohlašují však již, že na to je belgická devalvace příliš silná, a že belgická veřejnost nebyla před tím náležitě poučena a připravena.

Řecká venizelistická vzpoura skončila po čtrnácti dnech úplnou porážkou útočníků. Jejich osud byl zpečetěn v tom okamžiku, kdy se nepodařilo udržeti spojení mezi oběma křídly: námořní a ostrovní posicí Venizelovou na Krétě a pozemní frontou, vybudovanou na řece Strumě v severovýchodních novořeckých provinciích. Vláda Caldariova, která ostatně musila výbuch očekávat, poněvadž tvrdošíjná a prudká oposice venizelovců musila se dříve či později takto zvrhnout, podržela pevně v rukou kormidlo státu v Athénách a mohla provést zdařilou mobilisaci sil starých provincií země. Pod soustavným tlakem převahy těchto sil, vedených generálem Kondylisem, zhroutila se povstalecká fronta v západní Thrakii, a loďstvu, které uprchlo z Pireu na Krétu, nezbylo pak, nežli se vzdát, neboť fantastický plán, vytvoření samostatné Kréty, nedal se přirozeně realizovat. Venizelos sám nemínil se dopouštět takové velezrady, trhání vlasti, a opustil rychle Krétu se svými nejbližšími spojenci. Dal také ihned svůj majetek, který měl v Řecku, k dispozici vládě na úhradu škod, způsobených

revolucí. Řecké povstání mělo větší význam svou stránkou zahraničně-politickou. Bylo tu opravdu vážné nebezpečí cizí intervence, zejména když západní Thraكية octla se v rukou povstalců. Bulharsko, které se nesmířilo se ztrátou této provincie v míru neuillyském, mohlo býti lehko uvedeno do pokušení využití této situace k proniknutí až do kýžených přístavů na moři Egejském. Zde však osvědčil se prakticky balkánský pakt, to jest především dohoda mezi Řeckem a Tureckem o vzájemné ochraně balkánských hranic. Turci provedli ihned energická vojenská protipopatření, jakmile Bulharsko počalo mobilisovat na „ochranu své hranice“. To mělo za následek stručnou výměnu názorů před Společností národů, načež došlo k odvolání vojsk a zakrátko k úplné likvidaci bojů uvnitř. Řecko nyní stojí před těžkou otázkou dalšího vnitřního vývoje, neboť je jisto, že velká část veřejného mínění v zemi zůstává stále nepříznivá vládě Caldarisově, kterou podezřívá ze snahy o restauraci monarchie. Také spojení vlády během povstání s vyloženě royalistickou skupinou Metaxasovou nasvědčovalo tomu, že vláda využije příležitosti vojenského úspěchu k provedení převratu. Caldaris ukázal se však potom mnohem rozvážnější a likviduje důsledky povstání mírně a cestou ústavní. Budou vypsány nové volby do národního shromáždění, které má provést ústavní reformu.

Volby v Maďarsku byly provedeny 1. dubna obvyklým způsobem, který tentokrát byl nestrannými pozorovateli charakterisován jako už docela fašistický nebo hitlerovský. Ministerský předseda Gömbös dovede rozhodně napodobit svoje slavné vzory. Podle toho ukázalo se také „přesvědčivé“ vítězství vlády. Národní jednotná strana obsadila v prvním kole 132 mandáty, nezávislá strana malých zemědělců jen 18. Křesťansko sociální strana tři. Legitimista zvolen jen jeden. Oposice je téměř úplně potřena, takže v novém parlamentě nebude vážné kritiky. Nejzajímavější na tomto výsledku je, že vůdce strany malozemědělské, Eckhardt, který býval ve spojení s Gömbösem, utrpěl takovou porážku, která přivede do nové sněmovny jen asi polovinu jeho lidí. To znamená nepřímo posílení vlivu jeho úhlavního nepřítele, hr. Bethlena.

Dr. R. Procházka.

LITERATURA.

W. DRABOVITCH: FRAGILITÉ DE LA LIBERTÉ ET SÉDUCTION DES DICTATURES. Essai de psychologie sociale. Paris, Mercure de France 1934. 234 str.

D. se chce ve své knížce pokusit vysvětlit současné společenské jevy poznatky z psychologie a dokonce vyvodit, jak uplatnit tyto poznatky při vládě. Je to pokus o společenskou psychologii založenou na psycho-fysiologii a psycho-pathologii. Autor si je vědom, jak je tento pokus vědeckého vysvětlení odvážný právě dnes, kdy se jeví otevřené nepřátelství proti vědě, logice, lidské osobnosti, kdy se lehce vyhlašuje bankrot nauk a zřízení, jež jsme ještě nedávno pokládali za slávu své doby, kdy procházíme krisí západní kultury, v níž je vše pochybné a zároveň vše možné. Neztrácí však odvahu, když vidí, že věda proniká přes nepřázeň doby, zejména pak když shledává, jak učenci různými cestami dospívají k stejným závěrům.

V tomto případě jde o shodu nauk ruského fyziologa Pavlova a francouzského psychologa P. Janeta. Pavlov ukázal ve své nauce o reflexních pohybech, jak můžeme mírnit nebo i zamezit reakce nižších mozkových středisk, jsou-li vyšší mozková střediska normální a narážejí-li tam tyto reakce na odpor zásad a zvyků. Říkáme, že se